

Viimsi vald

Saarma inventuur
Käära oja, Muuga

Koostanud: Remek Meel

Tartu 2025

Eesmärk

Käesoleva töö eesmärk on inventuuri (eksperthinnangu) koostamine, täpsustamaks saarma levikut Käära ojal ning teda ümbritsevatel veekogudel, kaasa arvatud rannikumerel. Kuna liik on III kategooria kaitsealune liik, siis on ka eesmärgiks hinnata antud paiga sobivust saarma pesitsusalana ning tema elupaikades toimuvad ehitus- ja muud veekogu muutvad tegevused peavad olema tehtud nii, et kaitsealuse liigi seisund ei halveneks.

Veekogu taustainfo

Käära oja valgala suurus on 10-25 ruutkilomeetrit, pikkus on 5,9 km ja ta suubub Muuga lahte (EELIS). Alamjooks Muuga aedlinna servast kuni mereni on enamuses ümbritsetud metsaga. Lõiguti on oja sirge kuivenduskraav. Vahetult enne suubumist moodustab väikese roostunud suudme märgala.

Saarma pesakondade esinemine ning liigi levik

Saarma bioloogia

Harilik saarmas (*Lutra lutra*) on ninaotsast sabaotsani 1-1,2 meetrit pikk, emased loomad on väiksemad ja isased suuremad. Ta kaalub keskmiselt 7-10 kg. Loomade kaal võib erineda paikkonniti, nt Šotimaal on emaste keskmine kaal 5,1 kg ja isastel 7 kg, samas Norras aga emastel 5,9 kg ja isastel 8,5 kg (*Kruuk, 2006*). Karvkate on saarmal pruun kuni mustjaspruun, kurgu- ja kõhualune valkjashall kuni hõbedaselt valge (*Laanetu, 2007*).

Eestis asustab saarmas kõiki siseveekogusid ja rannikumerd. Saarma põhielupaikadeks on suuremad jõed ja järved, kuid nad liiguvad ka mööda väga väikeseid kraave ja ojasid. Saarma koduterritooriumiks loetakse piirkonda, mis on ühe emaslooma ja ta pesakonna tuumikalaks (*Meel, 2012*).

Eestis asustab saarmapesakond keskmiselt 6,5 km pikkuse jõelõigu, aga see võib olla ka kaks-kolm kuni kümme kilomeetrit (*Laanetu, 2007*). Kodupiirkonna suurus sõltub veekogu tüübist. Euroopas on tuvastatud ka 80 km pikkusi isasaarmaste territooriume, mis kattuvad mitmete emaste territooriumitega (*Kruuk, 2006*). Kuna Eestis ei ole tehtud raadiotelemeetrilisi saarmauuringuid, siis ei ole ka päris täpselt teada pesakonna territooriumi suurus.

Saarma territoriaalsus ja seire

Saarmas on liik, kelle territoorium moodustub erinevatest veekogudest, mida ta regulaarselt läbib. Loom või õõpevas liikuda isegi kuni 20 kilomeetrit mööda vooluveekogu. Suvel ja talvel on erinevad territoriaalsed käitumismustrid. Suvel asustavad emased saarmad tavaliselt kindla jõelõigu, kus nad poegivad pesaurus ja seejärel liiguvad koos poegadega mööda veekogu. Pojad veedavad

emasloomaga esimesed 12-18 elukuud. Isaste saarmate territooriumid kattuvad sageli emaste omadega ja ühe isaslooma territoorium võib hõlmata mitme emase oma. Talvel ei ole territoriaalsus nii kindlalt paika pandud, kuna loomad koonduvad kohtadesse, kus esinevad kärestikud ja lahtised veealad või siis paikadesse kus on võimalik jää alla minna.

Saarmate inventeerimine toimub tegevusjälgede põhjal, milleks on väljaheited ja jalajäljed. Kuna saarmad liiguvad regulaarselt oma territooriumil, jätavad nad sellele alale ka väljaheiteid. Väljaheiteid leitakse tavaliselt sildade või truupide alt, kuna seal püsivad need kaua ja on hästi nähtavad. Ülemaailmne ja Eesti riiklik saarma seire toimub samuti sildade aluste jälgimise meetodi abil, kuna see on kõige usaldusväärsem viis loomade leviku ja tiheduse hindamiseks. Lisaks kasutavad saarmad märkimiseks sageli ka kive ja üle jõe murdunud puutüvesid. Sillaaluste jälgede ja väljaheidete arv ning nende vanus annavad aimu, kas konkreetset veekogu lõiku kasutatakse aktiivselt või mitte ning aitavad ka ruumiliselt pesakondade asukohta kindlaks teha, ning määrata territooriumite alad ja vaheala.

Välitöödel tuvastatud andmed

Välitöödel tuvastati saarma pesakonna levik Käära ojal ja rannikumeres, samuti vaadeldi Kroodi oja kuni Muuga järveni. Kõik saarma tegevusjäljed kanti kaardile (*Kaart 1*).

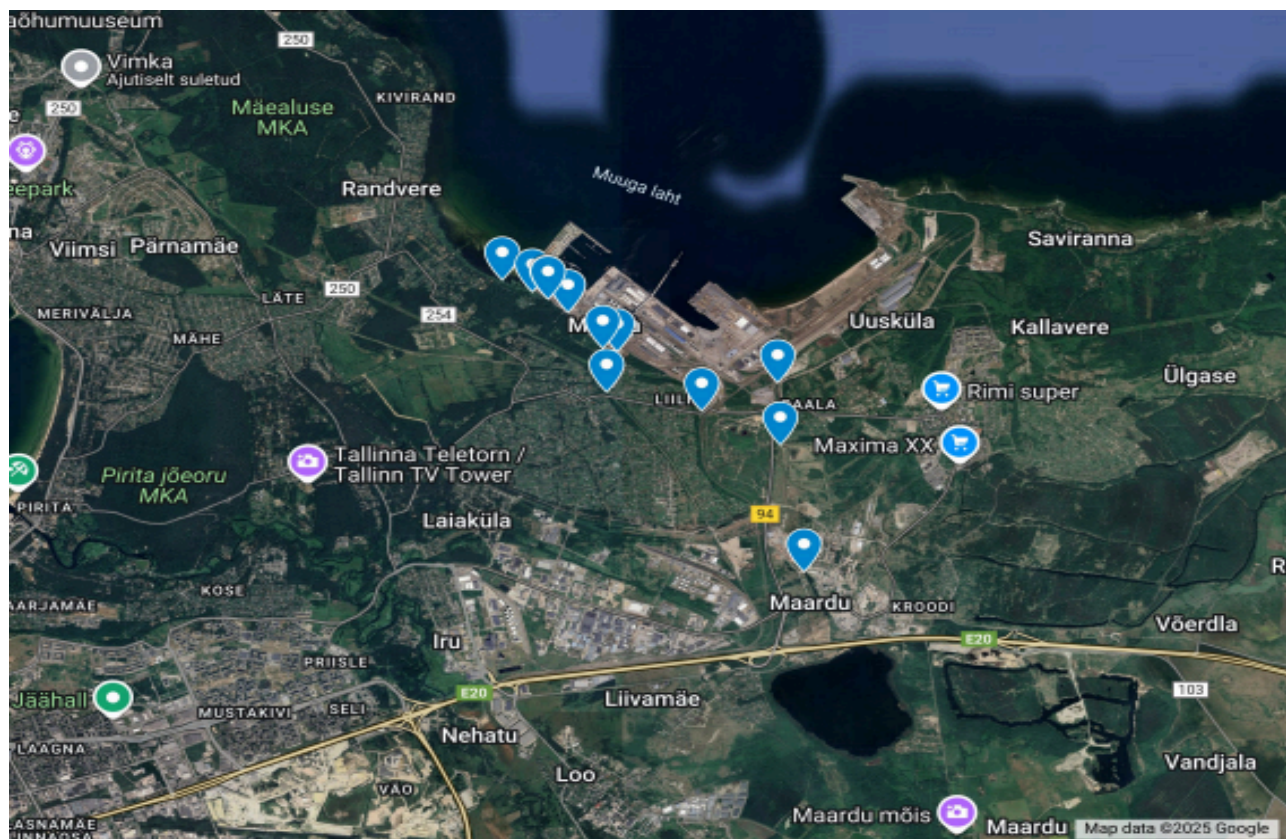
Muuga sadama ümbruse rannikumeri ja rannikuala ning mõlemal pool sadamat suubuvad veekogud, Käära oja ja Kroodi oja on antud piirkonnas asetseva saarma pesakonna territooriumiks, mis on ka aktiivselt asustatud. Käära ojal tuvastati erineva suurusega täiskasvanud isendite jälgi, mis viitab, et antud piirkonnas on nii isas- kui emaslooma territoorium.

Samuti tuvastati Käära oja suudmeala roostikus kopra tegevusel tekkinud sobivad urud saarmale, mida sellistes paikades enamasti kasutatakse pesaargudena. Samuti on kobras asustanud kogu Käära oja alamjooksu ja rannikumere suudmeala, see loob saarmale ekstra varje- ja toitumispaiku, mida muidu sellisel kuivendusest mõjutatud veekogul sellises mahus ei ole. Alamjooksul ümbritseb oja ka mitmes paigas liigirikas tiheda alusmetsaga metsakooslus, mis igati soodustab saarma elutsemist antud veekogul, sest seal on piisavalt puhke- ja varjupaiku.

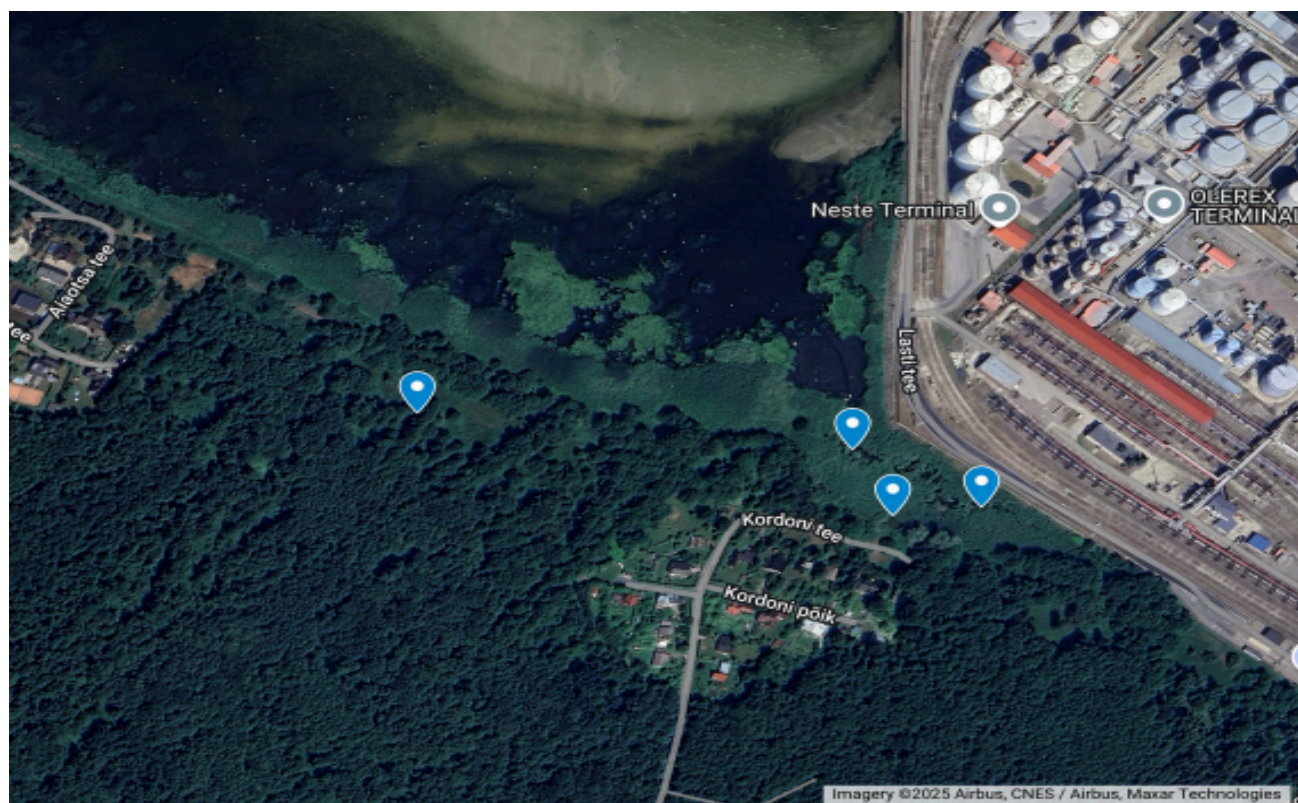
Sadama vahetu lähedus loomi ei häiri kuna roostik summutab heli (suurt müra ning vibratsiooni seal ei ole, kuigi koha vastas asuvad kütuse hoidlad).

Antud väike märgala Käära oja suudme alal on kindlasti selle pesakonna pesitsusalaks, sest antud piirkonnas sobivamat kohta ei ole (*Kaart 2*).

Kokkuvõtvalt on Käära oja alamjooksul otse sadama kõrval asuv väike suudme märgala ning oja alamjooks asulast mereni, kindlasti selle paikkonna saarma tuumikala.

Kaart 1. Saarma pesakonna levik Käärja ojal.

Kaart 2. Saarma pesakonna pesaurud Käärja oja suudme alal.

Käära oja ja seda ümbritseva roheala soovitused

Käära oja alamjooks ja suudmes asuv ranniku märgala koos roostikuga on kindlasti vajalik säilitada võimalikult suurel määral nii, et olemasolev rohekoridor ei killustuks ega rikutaks ära seda nn väikest suudme märgala. Kui sadam laieneks mere poole nii, et suudmemärgala jääks täismahus alles, siis oleks ilmselt mõju antud paigale väiksem. Kui sadamat laiendatakse aga Käära oja suudme märgala arvelt, siis saarmele sobiv pesitsusala ilmselt kaoks.

Käära oja alamjooks koos suudme rannikumärgalaga on antud kohas saarmale ääretult sobilik paik pesitsusalana ja selle koha tervis ja terviklikkus mõjutavad antud paiga saarma pesakonda oluliselt.

Kasutatud allikad

EELIS - Eesti looduse infosüsteem

Kruuk, H. 2006. Otters: ecology, behaviour and conservation. Oxford University Press, Oxford, UK.

Laanetu, N. 2007. Südi saarmas. Ajakiri Eesti Loodus 2007/3, 6-15.

URL <http://www.eestiloodus.ee/index.php?artikkel=1842>

Meel, R. 2012. Saarma kaitsetegevuskava.